

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра менеджменту і адміністрування**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
 Завідувач кафедри
проф. Шашкова Н.І.
“03” вересня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи наукових досліджень

спеціальність 242 Туризм

факультет економіки і менеджменту

2018-2019 навчальний рік

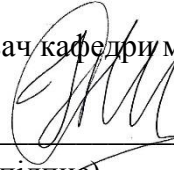
Робоча програма «Основи наукових досліджень» для студентів за спеціальністю 242 Туризм.

Розробник: к.е.н., доцент Соловйов А.І.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри менеджменту і адміністрування

Протокол від “03” вересня 2018 року № 2

Завідувач кафедри менеджменту і адміністрування

(проф. Шашкова Н.І.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“03” вересня 2018 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	242 Туризм	за вибором	
Змістовних модулів – 2		Рік підготовки	
		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
	1-й	1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,8 самостійної роботи студента – 4,6	Рівень вищої освіти: <u>«бакалавр»</u>	Лекції	
		12 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		4 год.	2 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		74-год.	86-год.
		Вид контролю:	
залік, д.залік	залік		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 16/74

для заочної форми навчання – 4/86

2. Мета і завдання дисципліни

Головною **метою** вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, починаючи зі студентської наукової роботи та аспірантських досліджень.

Навчальна програма передбачає формування культури та навичок проведення досліджень, впровадження їх результатів у практику діяльності організацій.

Завданням вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є теоретична підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів з питань:

- сутності понять і категорій методологій наукових досліджень;
- організації процесу наукового дослідження;
- вибору об'єктів наукового дослідження;
- застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження;
- методик дослідження, їх змісту і принципів розробки;
- планування науково-дослідних робіт;
- розроблення етапів та форм процесу наукового дослідження;
- організації науково-дослідної роботи магістрів;
- сутності понять гносеології та її місця в системі наукових знань;
- діалектики як системи принципів, законів і категорій;
- специфіки наукового пізнання;
- типології методів наукового пізнання;
- сутності понять синергетики і евристики;
- змісту та структури процесу наукового дослідження;
- формування та обґрунтування наукових гіпотез;
- оволодіння традиційними та сучасними інноваційними методами проведення досліджень;
- оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику;
- інформаційного забезпечення процесу наукового дослідження;
- визначення економічної ефективності наукових досліджень.

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі туризму, що передбачає застосування теорій та методів організації туризму, географії та історії туризму, туристичного краєзнавства, економіки, менеджменту та маркетингу туризму, правового забезпечення туристичної діяльності і характеризується невизначеністю умов зовнішнього середовища.

Загальні компетентності

ЗК 1. Використання знань та умінь, набутих у процесі вивчення української та іноземної мов, у відносинах з контрагентами і під час обробки джерел інформації;

ЗК 2. Використання методологічного апарату наукових досліджень для вирішення теоретичних і прикладних завдань, що постають перед фахівцями туристичної галузі.

Фахові компетентності

ФК 5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів

ФК 10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал

Програмні результати навчання

ПРН 1. Володіти та застосовувати гуманітарні, природничо-наукові та фахові знання для вирішення проблем сучасної туристичної галузі;

ПРН 11. Проводити дослідження туристичного ринку та оцінювати перспективи його розвитку у цілому та у рамках окремих видів туризму / географічних напрямів;

ПРН 15. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в туристичній сфері та демонструвати виконання професійних завдань у стандартних та невизначених ситуаціях.

3. Програма навчальної дисципліни:

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Предмет і завдання курсу „Основи наукових досліджень ”

Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності. Форми організації та управління наукою. Предмет, мета і завдання курсу „Методологія та організація наукових досліджень”. Організація наукової діяльності в Україні. Підготовка та атестація наукових кадрів. Наукові установи країни, їх завдання та функції.

Тема 2. Методологія: сутність, зміст, поняття

Поняття про методологію досліджень, види та функції наукових досліджень. Принципи наукового дослідження. Методи та техніка наукових досліджень. Системний підхід у науковому дослідженні.

Тема 3. Специфіка наукового пізнання

Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності. Головні ознаки наукового пізнання. Значення діалектики в науковому пізнанні та практичній діяльності людей. Закони та категорії діалектики в науковому дослідженні. Одиничне, особливе та загальне, сутність і явище, причина і наслідок, зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність у процесі пізнання предметів та явищ матеріального і духовного світу. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння, абстрагування та узагальнення. Індукція, дедукція та аналогія. Моделювання і формалізація. Системний аналіз. Програмно-цільовий підхід. Комплексні дослідження.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 4. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження

Основні етапи наукового дослідження. Формулювання наукового (або понятійного) апарату. Структура наукового дослідження. Вибір теми дослідження, його мети, завдання. Обґрунтування актуальності, цінності та новизни наукових розробок. Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Розробка плану науково – дослідної роботи. Структура плану і загальна характеристика його складових частин. Складання робочої методики наукового дослідження і основні вимоги до неї.

Тема 5. Рівні та методи наукового дослідження

Спеціальні методи наукових досліджень в економіці. Спостереження. Анкетування і опитування. Економіко – статистичний метод дослідження. Роль статистики у розробці і обґрунтуванні спеціальних методів дослідження. Економічне групування як важливий прийом економіко – статистичного методу. Абсолютні, середні та відносні величини. Варіація ознак і її показники. Економічні порівняння. Монографічний метод, його мета і можливості застосування в економічних дослідженнях. Розрахунково – конструктивний метод дослідження. Виділення провідної ланки, бальна оцінка явищ, інтегральні показники та ін. Балансовий метод і його використання для координування і взаємного поєднання усіх частин явищ, що вивчаються. Види балансів: вартісні, натуральні. Економіко – математичні методи в наукових дослідженнях. Економічні моделі та їх використання. Метод наукового експерименту, його значення в наукових дослідженнях і зв'язок з іншими методами. Види експериментів. Організація економічного експерименту та його проведення. Оцінка результатів експерименту і формування висновків.

Тема 6. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у вигляді реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, курсової, випускової магістерської роботи. Види рефератів: наукові, інформативні. Зміст та вимоги до рефератів. Наукова стаття. Звіт про НДР

4. Структура навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ												
Тема 1. Предмет і завдання курсу „основи наукових досліджень”	16	2	2	-	-	12	16	1	1	-	-	14
Тема 2. Методологія: сутність, зміст, поняття	14	2	-	-	-	12	14	-	-	-	-	14
Тема 3. Специфіка наукового пізнання	14	2	-	-	-	12	14	-	-	-	-	14
Разом за змістовним модулем 1	44	6	2	-	-	36	44	1	1	-	-	42
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ												
Тема 4. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження	16	2	2	-	-	12	16	1	1	-	-	14
Тема 5. Рівні та методи наукового дослідження	14	2	-	-	-	12	14	-	-	-	-	14
Тема 6. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику	16	2	-	-	-	14	16	-	-	-	-	16
Разом за змістовним модулем 2	46	6	2	-	-	38	46	1	1	-	-	44
Разом за 1 семестр	90	12	4	-	-	74	90	2	2	-	-	86

5. Змістовні модулі учбового курсу

I. Змістовий модуль

Тема «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Лекційні модулі:

1. Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень»
2. Методологія: сутність, зміст, поняття
3. Специфіка наукового пізнання

Семінарські модулі:

1. Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень»
2. Методологія: сутність, зміст, поняття
3. Специфіка наукового пізнання

Модулі самостійної роботи:

1. Наукова діяльність. Види наукової діяльності.
2. Історичні етапи науки.
3. Розвиток науки у ХІХ столітті.
4. Наука ХХ століття і початку ХХІ століття: характерні особливості.
5. Види та ознаки наукового дослідження.
6. Теоретичні та методологічні принципи науки.
7. Наукова ідея, науковий принцип. Наукові поняття та гіпотези.
8. Методологія наукового дослідження.
9. Фундаментальні наукові дослідження.
10. Прикладні наукові дослідження.
11. Філософські методи та їх роль у науковому пізнанні
12. Загальнонаукові методи дослідження.
13. Організація наукової діяльності в Україні.
14. Застосування дедуктивного та індуктивного методів.
15. Метод системного аналізу.
16. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика.
17. Формулювання теми наукового дослідження.
18. Постановка проблеми наукового дослідження.
19. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.
20. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.
21. Методологія теоретичних досліджень.
22. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
23. Наукова інформація та способи її пошуку
24. Пошук інформації за ключовим словом.

Підсумкова тека.

1. Опитування студентів за І модулем.
2. Вирішення задач.

5. Змістовні модулі учбового курсу

ІІ. Змістовий модуль

Тема «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Лекційні модулі:

1. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження
2. Рівні та методи наукового дослідження
3. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Семінарські модулі:

1. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження
2. Рівні та методи наукового дослідження
3. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Модулі самостійної роботи:

1. Наукова публікація. Поняття. Функції основні види.
2. Наукова монографія.

3. Наукова стаття та її структурні елементи.
4. Тези наукової доповіді. Правила їх написання.
5. Правила оформлення публікацій.
6. Використання програми Microsoft Word для оформлення наукових робіт.
7. Оформлення таблиць та малюнків у Microsoft Word
8. Комп'ютер як інструмент науково-дослідної роботи.
9. Пошук інформації в процесі наукової роботи. Загальна характеристика.
10. Поняття «інформаційний пошук». Етапи інформаційного пошуку.
11. Визначення теми інформаційного пошуку, а також його хронологічних, мовних та географічних меж.
12. Джерела пошуку інформації, їх класифікація.
13. Джерела первинної та вторинної інформації.
14. Характеристика масиву інформаційних матеріалів.
15. Пошук інформації, його етапи.
16. Бібліографічний пошук інформації з суспільних наук.
17. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках.
18. Електронні засоби пошуку інформації.

Підсумкова тека.

1. Опитування студентів за II модулем.
2. Вирішення задач.

Список використаної літератури

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища школа, 1997.
3. Британ В.Т. Організація вузівської науки. – К., 1992.
4. Вачевський М. Основи наукової інформації. Для студентів вузів.-Дрогобич, 1995.
5. Гуревичов М. Державне регулювання науки // Економіка України.-2001.-№10.
6. Добросельский К.М. Вопросы организации научных исследований. – М.: Б.и., 1968. – 118 с.
7. Збір і обробка матеріалів дослідження: Лекція / --- ф
8. С чя Під ред. Даниленко О.А. – Львів: ЛКА, 1997.
9. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 476 с.
10. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навч. посібник.-К.: ІЗМН, 1997.
11. Собко В.П. Основы научных исследований. - К.: Техника, 1992.
12. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.
13. Арутюнов В.Х., Мішин В.М., Свінцицький В.М. Методологія соціально - економічного пізнання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 353 с.
14. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
15. Братерська - Дронь М.Т. Проблеми сучасної філософії: моральнісний аспект наукової творчості // Культура народів Причерноморья - 2004. - № 51. - С. 117 – 120.
16. ДСТУ 3008-95. Документація. Звіти у сфері науки і техніки Структура і правила оформлення.
17. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» №1977-ХІІ із змінами від 19 грудня 2006 р.

18. Кодекс наукової етики (Проект). – К.: Українська федерація вчених; Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України, 2005. – 8 с. / www.semynozhenko.net/ufv/files/kod_etiki.dok.

Додаткова

19. Геєць В. Про підсумки наукової діяльності установ Відділення економіки ПАНУ в 2000 р. та перспективи розвитку фундаментальних досліджень у галузі економічних наук // Економіка України. - 2001. - № 4.

20. ДСТУ Документація, звіти у сфері науки і техніки. - К.: Держстандарт України, 1995.

21. Дубров Ю. Наука як система, що самоорганізується // Вісник НАНУ - 2000. - № 2.

22. Економіка наукових досліджень і розробок. – К., 1999.

23. Злупко С Національне відродження і економічна наука // Економіка України. - 1992. - № 6.

24. Лукінов І. Економічна наука і освіта в національних інтересах держави // Економіка України. - 1999. - №11.

25. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб./ Держкомстат. - К., 2001.

26. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України // Вісник НАНУ - 2001. - № 2.

27. Сорока І.В. У ХХІ століття з високим рівнем національної освіти і науки //Фінанси України. - 2000. - № 8.

28. Справочник наукового работника. - К.: Наукова думка, 1989. 3 5. Тивончук І. Про предмет і класифікацію сучасної економічної науки // Економіка України. - 1995. - № 10.

29. Ярмольницький В. Впровадження наукових розробок // Економіка, закон, ринок. - 1994. - №4.

Законодавчо-правові джерела

30. Закон України. Про інноваційну діяльність.

31. Закон України. Про інформацію.

32. Закон України. Про науково-технічну інформацію.

33. Закон України. Про наукову та науково-технічну діяльність.

34. Закон України. Про освіту.

35. Закон України. Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності.

36. Закон України. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки.

37. Концепція науково-технічного та інноваційного розвитку України // Наука та наукознавство. - 1999. - № 3.

Інформаційні ресурси

38. Бойко М.М., Чучка І.М., Жуков С.А. Основи наукових досліджень: опорний конспект лекцій. Мукачево: РВВ МДУ, 2007. – 68 с.

АНОТАЦІЇ ДО ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Предмет і завдання курсу „Основи наукових досліджень”

Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності.Форми організації та управління наукоюПредмет, мета і завдання курсу „Методологія та організація наукових досліджень”.

Організація наукової діяльності в Україні. Підготовка та атестація наукових кадрів .Наукові установи країни, їх завдання та функції.

Тема 2. Методологія: сутність, зміст, поняття

Поняття про методологію досліджень, види та функції наукових досліджень. Принципи наукового дослідження. Методи та техніка наукових досліджень. Системний підхід у науковому дослідженні.

Тема 3. Специфіка наукового пізнання

Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності. Головні ознаки наукового пізнання. Значення діалектики в науковому пізнанні та практичній діяльності людей. Закони та категорії діалектики в науковому дослідженні. Одиначне, особливе та загальне, сутність і явище, причина і наслідок, зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність у процесі пізнання предметів та явищ матеріального і духовного світу. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння, абстрагування та узагальнення. Індукція, дедукція та аналогія. Моделювання і формалізація. Системний аналіз. Програмно-цільовий підхід. Комплексні дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 4. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження

Основні етапи наукового дослідження. Формулювання наукового (або понятійного) апарату. Структура наукового дослідження. Вибір теми дослідження, його мети, завдання. Обґрунтування актуальності, цінності та новизни наукових розробок. Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Розробка плану науково – дослідної роботи. Структура плану і загальна характеристика його складових частин. Складання робочої методики наукового дослідження і основні вимоги до неї.

Тема 5. Рівні та методи наукового дослідження

Спеціальні методи наукових досліджень в економіці. Спостереження. Анкетування і опитування. Економіко – статистичний метод дослідження. Роль статистики у розробці і обґрунтуванні спеціальних методів дослідження. Економічне групування як важливий прийом економіко – статистичного методу. Абсолютні, середні та відносні величини. Варіація ознак і її показники. Економічні порівняння. Монографічний метод, його мета і можливості застосування в економічних дослідженнях. Розрахунково – конструктивний метод дослідження. Виділення провідної ланки, бальна оцінка явищ, інтегральні показники та ін. Балансовий метод і його використання для координування і взаємного поєднання усіх частин явищ, що вивчаються. Види балансів: вартісні, натуральні. Економіко – математичні методи в наукових дослідженнях. Економічні моделі та їх використання. Метод наукового експерименту, його значення в наукових дослідженнях і зв'язок з іншими методами. Види експериментів. Організація економічного експерименту та його проведення. Оцінка результатів експерименту і формування висновків.

Тема 6. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у вигляді реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, курсової, випускової магістерської роботи. Види рефератів: наукові, інформативні. Зміст та вимоги до рефератів. Наукова стаття. Звіт про НДР

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Предмет і завдання курсу „Основи наукових досліджень ”

Знання необхідні людині для орієнтації в навколишньому світі, для пояснення і передбачення подій, планування і реалізації діяльності та розробки інших нових знань. Знання

найважливіший засіб перетворення дійсності. Вони становлять динамічну систему, що швидко розвивається, темпи зростання якої в сучасних умовах перевищують темпи зростання будь-якої іншої системи. Говорячи про знання, мають на увазі вищий рівень інформації, що функціонує в суспільстві. При цьому знання - це не вся інформація, а лише та її частина, яку людина перетворила і опрацювала особливим чином. У процесі перетворення інформація повинна набути знакової форми або бути представленою в цій формі за допомогою інших знань, накопичених у пам'яті, інформація повинна отримати суть і значення.

Наука становить сутність людського знання. За Кантом, вона є сукупністю знань, впорядкованих згідно з певними принципами, реальним зв'язком правдивих суджень, передбачень і проблем дійсності та окремих її сфер чи аспектів.

Безпосередня **мета науки** - це опис, пояснення і передбачення процесів та явищ дійсності, що становлять предмет її вивчення, на основі відкритих нею законів, інакше кажучи, теоретичне відображення дійсності з метою використання в практичній діяльності людей. Тому наука як сфера людської діяльності виконує функцію розробки і теоретичної систематизації об'єктивних знань про дійсність. У перебігу історичного розвитку наука перетворилася на виробничу силу суспільства і найважливіший соціальний інститут. Поняття науки містить і діяльність задля отримання нового знання, і результат цієї діяльності - суму отриманих на даний час наукових знань, що створюють наукову картину світу.

Як невід'ємний чинник практичного способу освоєння світу, наука (виробництво знань) є досить специфічною формою діяльності, яка суттєво відрізняється і від діяльності у сфері матеріального виробництва, і від інших видів духовної діяльності. Якщо в матеріальному виробництві знання лише використовують як ідеальні засоби, то в науці отримання нових знань становить основну і безпосередню мету незалежно від того, в якому вигляді втілюється ця мета - у вигляді теоретичного опису схеми технологічного процесу, побудови експериментальних даних або формули медичного препарату. На відміну від інших видів людської діяльності, результати яких можуть бути відомими і заданими ще до початку роботи діяльність правомірно називають науковою лише тоді, коли вона дозволяє набути нових належних знань; таким чином, її результат є принципово нетрадиційним. Саме тому наука є силою що постійно змінює інші види людської діяльності.

Таким чином можна стверджувати що основним змістом науки є:
теорія як система знань яка є формою суспільної свідомості і досягнень інтелекту людини;
суспільна роль у практичному використанні рекомендацій для виробництва благ, що є життєвою необхідністю людей.

Однак поступовий рух пізнання в цілому, з філософського погляду обумовлено не тільки безпосередніми запитамі сьогоденної практики, а й суто пізнавальними інтересами людства, результати задоволення яких коли-небудь проявляються в прогнозуванні майбутніх способів і форм практичного освоєння світу.

Отже, наука в сучасному суспільстві виконує низку конкретних функцій:
пізнавальну - задоволення потреб людей у пізнанні законів при роді і суспільства;
культурно виховну розвиток культури, гуманізацію виховання і формування нової людини;
практично діючу - удосконалення виробництва і системи суспільних відносин, інакше кажучи, безпосередньої виробничої сили матеріального виробництва.
головними ознаками наукового пізнання світу є:
предметність і об'єктивність наукового знання;
вивчення об'єктів порівняно незалежних від повсякденного досвіду та сьогоденних можливостей використання результатів.

Головною метою вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, починаючи зі студентської наукової роботи та аспірантських досліджень.

Навчальна програма передбачає формування культури та навичок проведення досліджень, впровадження їх результатів у практику діяльності організацій.

При опрацюванні даної теми слід звернути увагу на предмет і сутність науки як сфери людської діяльності, основні закономірності і проблеми розвитку економічної науки.

План семінарського заняття

1. Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності.
2. Основні закономірності і проблеми розвитку економічної науки.
3. Організація наукової діяльності в Україні.

4. Підготовка та атестація наукових кадрів .
5. Наукові установи країни, їх завдання та функції.

Література:

(2; 7; 10).

Тема 2. Методологія: сутність, зміст, поняття

Перш ніж приступити до реалізації наукового дослідження на будь-якому рівні, студенти та молоді вчені повинні ознайомитися з методологією та методами наукової роботи. Тут важливе все: методика вибору проблеми та теми дослідження, збір та систематизація фактів, історія розвитку проблеми, в основі якої лежить задум (ідея) дослідника. У філософському визначенні ідея - це продукт людського мислення, форма відображення дійсності, в ній міститься усвідомлення мети пізнання, перспектив дослідження та його практичне значення. Ідеї народжуються з практики спостереження навколишнього світу і потреб життя. Нова ідея - це якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних.

Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки.

Методологія - це:

- 1) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці;
- 2) вчення про методи пізнання та перетворення дійсності.

Методологія науки (гр. *methodos* - спосіб, метод і *logos* - наука, знання) - це система методологічних і методичних принципів і прийомів, операцій і форм побудови наукового знання.

Методологія виконує такі функції:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динаміку процесів та явищ;
- передбачає особливий шлях, за допомогою якого може бути досягнута науково-дослідна мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Стратегічні методологічні положення і принципи знаходять своє тактичне втілення в методах дослідження.

Метод (гр. *methodos*) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вивченню конкретного завдання. Різниця між методом та теорією має функціональний характер: формулюючись як теоретичний результат попереднього дослідження, метод виступає як вихідний пункт та умова майбутніх досліджень.

У найбільш загальному розумінні **метод** – це шлях, спосіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини.

Науковий метод - це спосіб пізнання явищ дійсності в їх взаємозв'язку та розвитку, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження і відповідає на запитання: «Як пізнавати?».

Методика (гр. *methodike*) - сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи. **Методика дослідження** - це система правил використання методів, прийомів та операцій.

Свідоме застосування науково обґрунтованих методів слід розглядати як найсуттєвішу умову отримання нових знань. Дослідник, який добре знає методи дослідження і можливості їх застосування, витрачає менше зусиль і працює успішніше, ніж той, хто у своєму дослідженні спирається лише на інтуїцію або діє за принципом «спроб і помилок». Звісно, що точні і правильні методи - не єдині компоненти, що забезпечують успішність наукового дослідження. Методи не

можуть, наприклад, замінити творчу думку дослідника, його здібність аналізувати, робити висновки і передбачення. Але застосування правильних методів спрямовує хід думок дослідника, відкриває перед ним найкоротший шлях для досягнення мети і забезпечує таким чином можливість раціонально витратити енергію і час науковця. Кожний метод наукового пізнання слід розглядати як систему регулятивних принципів практичної і теоретичної діяльності людини. Методів пізнання об'єктивної дійсності відомо дуже багато.

При опрацюванні даної теми слід звернути увагу на основні закономірності і проблеми розвитку економічної науки, проаналізувати загальні і спеціальні методи наукових досліджень.

План семінарського заняття

1. Поняття про методологію досліджень.
2. Види та функції наукових досліджень.
3. Метод та прийом в науковому дослідженні.
4. Методика та техніка наукових досліджень.
5. Класифікація методів дослідження: загальнотеоретичні, емпіричні, спеціальні.

Література:

(2;.7; 10; 12).

Тема 3. Специфіка наукового пізнання

Свідома цілеспрямована діяльність щодо формування і розвитку знань реалізується певними методами й прийомами. Виявлення і розробка таких норм, правил, методів і прийомів складає предмет логіки і методології наукового пізнання. При цьому логіка дає правила виводу одних знань з інших, правила визначення понять.

Методи наукового пізнання - способи, що застосовуються свідомо на основі знання загальних законів природи суспільства і мислення, особливих законів пізнання і окремих, специфічних законів наукового пізнання.

За ступенем загальності методи поділяються на філософські, загальнонаукові та методи окремих наук, а за сферою застосування - на емпіричні й теоретичні. Кожний з них відображає дійсність у певних формах.

Наукове пізнання:

Методи:	Рівні	Форми
сходження від абстрактного до конкретного, історичний і логічний, аксіоматичний, системно-структурний, математичний та ін.	теоретичний	наукова картина світу, теорія, система законів, теоретичні поняття, ідея
моделювання, аналогія, порівняння, індукція, дедукція, аналіз-синтез, абстрагування		факт, гіпотеза, проблема, концепція
опис, вимір, експеримент, спостереження	емпіричний	емпіричні закони, емпіричні поняття, факти

Слід зазначити, що існують прийоми і методи, притаманні людському пізнанню в цілому, на базі яких будується як наукове, так і повсякденне знання. Вони називаються загальнологічними і подані всередині таблиці. Наукове пізнання виробило також і свої спеціальні методи, головні з яких представлені вище. За браком місця ми позбавлені можливості дати пояснення до кожного з методів пізнання. Особливо складний характер має економічне пізнання. Головні його особливості в тому, що в соціальному пізнанні суб'єкт і об'єкт збігаються, відображення дійсності відбувається через інтереси людей, які можуть сприяти об'єктивному пізнанню, а можуть бути і серйозною перешкодою на шляху до нього.

Наукове пізнання як оперативна діяльність включає в себе постановку проблеми, висунення гіпотез, збір фактів, розробку творчої ідеї, перевірку її практикою, розробку теорії, яка дає вирішення поставленої проблеми. Всі наукові методи зв'язані між собою. Об'єктивною основою усього є діалектика - між поодиноким, особливим і загальним. Філософським методом сучасного

наукового пізнання є матеріалістична діалектика, методологічна функція якої реалізується через систему категорій, принципів і законів. Діалектика осмислює реальний процес пізнання, розглядає науку в єдиному контексті суспільно-практичної діяльності і дозволяє оцінювати перспективи пізнавального процесу.

При вивченні даної теми особливу увагу слід звернути на особливості наукового пізнання як їх вищої форми. Наукове пізнання - це такий рівень функціонування свідомості, в результаті якого одержується нове знання не тільки для окремого суб'єкта, але й для суспільства в цілому. Нові знання є результатом професійної діяльності вчених. Наукові знання розвиваються з форм донаукового, повсякденного знання, спираються на індивідуальний і загальнолюдський досвід, на суспільну практику.

План семінарського заняття

1. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності. Головні ознаки наукового пізнання.

2. Значення діалектики в науковому пізнанні та практичній діяльності людей.

3. Закони та категорії діалектики в науковому дослідженні.

4. Одиначне, особливе та загальне, сутність і явище, причина і наслідок, зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність у процесі пізнання предметів та явищ матеріального і духовного світу.

5. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння, абстрагування та узагальнення. Індукція, дедукція та аналогія. Моделювання і формалізація. Системний аналіз. Програмно-цільовий підхід. Комплексні дослідження.

Література:

(2;.7; 11; 12).

Тема 4. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження

Будь-яке наукове дослідження від творчого задуму до остаточного оформлення наукової праці здійснюється індивідуально. Однак можна виявити і деякі загальні методологічні підходи до його проведення, які відбивають хід і послідовність процесу наукової роботи.

Перший етап включає вибір теми, обґрунтування її актуальності та визначення рівня її розробленості; вибір об'єкта, предмета, визначення мети і завдань дослідження.

Другий етап передбачає накопичення необхідної наукової інформації, пошук літературних та інших джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; уточнення напрямів дослідження під кутом зору його мети.

Третій етап включає відпрацювання гіпотези та теоретичних передумов дослідження, визначення наукового завдання.

Четвертий етап - це вибір методів дослідження, які становлять інструментарій для добування фактичного матеріалу і виступають необхідною умовою досягнення поставленої мети.

П'ятий етап включає обробку, аналіз та опис результатів експериментального дослідження, яке проводилося згідно з розробленою програмою і методикою; теоретичне обґрунтування результатів дослідження; формулювання, висновків; впровадження результатів дослідження в практику.

Шостий етап - написання тексту роботи, оформлення вступу та формування висновків, опис використаних джерел і створення додатків.

На сьомому етапі передбачається обговорення результатів дослідження на засіданні кафедри; отримання відзвітів.

Восьмий етап - підготовка автореферату дипломної роботи.

Дев'ятий етап - підготовка і захист дослідження.

Послідовність написання наукової роботи може бути різною. Це залежить від теми дослідження та індивідуальних особливостей здобувача. Однак, дослідник повинен ще на початку дослідження мати уявлення про **систему підготовки тексту роботи**, яка включає ряд взаємопов'язаних підсистем: формулювання теми, мети і завдань дослідження; накопичення наукової інформації, проведення теоретичного та експериментального дослідження; формулювання висновків і рекомендацій.

При опрацюванні даної теми слід звернути особливу увагу на формулювання наукового (або понятійного) апарату.

Науковий апарат - це основні положення, котрі визначають спрямованість, логіку та умови підготовки і проведення дослідження. Він формулюється на початку дослідницької діяльності.

Науковий (понятійний, категоріальний) апарат включає: актуальність дослідження; протиріччя; проблему; тему; об'єкт; предмет; мету, гіпотезу, завдання, методи, наукову новизну та практичну значущість дослідження.

План семінарського заняття

1. Основні етапи наукового дослідження і логіка їх пізнавального циклу.
2. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання.
3. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми.
4. Вибір теми дослідження, його мети, завдання. Обґрунтування актуальності, цінності та новизни наукових розробок.
5. Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.
6. Розробка плану науково – дослідної роботи. Структура плану і загальна характеристика його складових частин. Складання робочої методики наукового дослідження і основні вимоги до неї.

Література:

(26; 27).

Тема 5. Рівні та методи наукового дослідження

Спеціальна техніка і технологія досліджень дозволяє створити систему методів, способів і прийомів господарського контролю, яка основана на вимірюваннях, порівняннях і оцінці майбутньої можливої поведінки, суб'єктів і об'єктів, шляхом використання наукової моделі досліджуваних ситуацій.

Всі спеціальні методи досліджень, що використовують в конкретних економіках (економіці торгівлі, економіці промисловості, економіці галузей та ін.) поділяють на окремі групи. Цей поділ здійснений у відповідності з етапами проведення економічного дослідження.

Виділяють наступні групи спеціальних методів: методи збору інформації; методи обробки інформації; методи проведення аналітичної роботи; методи планових розрахунків і обґрунтувань; методи прогнозування.

При опрацюванні даної теми слід звернути увагу на виконання практичного завдання: розробку інструментарію проведення магістерського дослідження.

План практичного заняття

Відповідно до затвердженої теми магістерської роботи видаються індивідуальні завдання щодо використання методів дослідження: методи спостереження, вимірювання, опису, анкетування, тестування, інтерв'ю, опитування, соціометрія, експерименту, економіко – статистичного методу, економічного порівняння, монографічного методу, розрахунково – конструктивного, балансового.

Література:

(7; 10; 16).

Тема 6. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Дипломні роботи як кваліфікаційні роботи мають характеризуватися не лише високим рівнем змісту, відповідною структурою, а й оформленням. Тому, одночасно з написанням тексту дипломного дослідження, здійснюється процес її оформлення. Пошук оптимальної форми наукової праці відбувається на кожному етапі дослідження, а не лише на останньому.

Особливі вимоги висуваються до мови і стилю викладу матеріалу. Культура мови - один з найважливіших показників культури дослідника. Тому мові і стилю дипломної роботи слід приділяти особливу увагу.

Науковий стиль викладу матеріалу має свої особливості. Коротко зупинимося на основних із них.

Характерною особливістю наукової мови є **формально-логічний** спосіб викладення матеріалу, наявність **міркувань**, що сприяють доказу істини, обґрунтуванню основних висновків. Не менше значення має **сміслова завершеність, цілісність і зв'язність думок**. Для вираження логічних залежностей в мові є спеціальні функціонально-лексичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже, таким чином та ін.), заперечення (проте, тим часом, але, тоді як, тим не менше, аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї думки до іншої (раніше ніж перейти до..., звернімося до ..., розгляньмо..., зупинимося на..., розглянувши, перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...), підсумок, висновок (отже, таким чином, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок..., підсумовуючи, слід сказати...).

Засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники і дієприкметники. При цьому слід пам'ятати про небажаність використання дієприкметників активного часу (йдучий, роблячий тощо).

Для наукового тексту характерними є **цілеспрямованість і прагматизм**. Емоційні мовні елементи тут практично виключаються. Ціну мають лише точні, отримані в результаті тривалих спостережень і наукових експериментів відомості та факти. Це обумовлює точність їх словесного вияву і, отже, використання **спеціальної термінології**.

Володіння мовою спеціальності, основу якої становить впорядкована і стандартизована термінологія, - один з основних показників наукового рівня дослідника. Через терміни не тільки пізнається наукове поняття і логіка наукового мислення, а й логіка самої науки. Завдяки спеціальним термінам стає можливим у короткій та економній формі давати розгорнуті визначення і характеристики наукових фактів, понять, процесів, явищ.

Значимо, що **науковий термін** - це не просто слово, а втілення сутності даного явища. Тому не можна довільно змішувати в одному тексті різну термінологію, пам'ятаючи, що кожна галузь науки має свою, притаманну тільки їй, **термінологічну систему** і прагне до встановлення точних однозначних термінів, що відповідають її сучасному стану. Не використовуються в науковому тексті професіоналізми, жаргонні й побутові вирази.

Вельми специфічною є також фразеологія наукової прози. З одного боку її функцією є визначення логічних зв'язків між частинами висловлювань (можна навести результати..., як показав аналіз..., на підставі отриманих даних..., підсумовуючи сказане..., звідси випливає, що... та ін.), а з іншого - в поширеній формі позначати певні поняття, виконуючи, по суті, роль термінів (інформатизація суспільства, документно - комунікаційна система та ін.).

Є також **деякі особливості наукової мови**, котрі суттєво впливають на мовностилістичне оформлення дисертаційного дослідження. Насамперед слід зазначити наявність великої кількості іменників із абстрактним значенням, а також віддієслівних іменників (дослідження, розгляд, вивчення та ін.).

При написанні дипломної роботи необхідно додержуватись єдності термінів і визначень понять. Для цього інколи на початку роботи подається перелік термінів і їх позначень, а також аббревіатур. Надмірне вживання останніх є вкрай небажане, оскільки досить часто утруднює сприймання читачем викладеного матеріалу.

Державній екзаменаційній комісії надається право повертати роботи, неохайно оформлені, з граматичними помилками і грубими стилістичними огріхами.

Згідно з вимогами дипломні роботи відповідно до Державного стандарту. Рукописи дипломних досліджень слід писати державною мовою. Це сприятиме процесу активного функціонування державної мови у науковій сфері, активізації процесу становлення української наукової термінології в усіх галузях науки.

Обсяг основного тексту становить 4-5 авторських аркушів, що відповідає 100-120 сторінкам. Значимо, що до загального обсягу дипломної роботи не входять список використаних джерел, додатки, таблиці й рисунки, які повністю займають всю площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів дипломної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Заголовки структурних частин дипломної роботи "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки

пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розряді підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Кожну структурну частину дипломної роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок дипломної роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: "2.3." (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку має бути заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера має стояти крапка, наприклад "1.3.2." (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку - заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) \ таблиці необхідно подавати в дипломній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках дипломної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу), Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в дипломній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. **У правому верхньому куті** над відповідним заголовком таблиці розміщують напис "Таблиця" із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: "Таблиця 1.2" (друга таблиця першого розділу). Якщо в дипломній роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. При перенесенні частин таблиці на інший аркуш (сторінку) слово "Таблиця" і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова "Продовження табл." і вказують номер таблиці, наприклад: "Продовження табл. 1.2".

При опрацюванні даної теми слід звернути увагу на типові помилки в написанні та оформленні магістерської роботи.

План практичного заняття

Викладення висновків та рекомендацій у вигляді реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, випускової магістерської роботи відповідно до існуючих стандартів.

Обґрунтування ефективності результатів наукового дослідження.

Література:

(6; 7; 10; 16).

6. Методи навчання

Традиційні методи навчання: лекція, бесіда, самостійна робота з джерелами інформації тощо.

Добре обладнані аудиторії, наявність технічних засобів навчання, комп'ютерна підтримка навчального процесу, сучасна наочність сприяють реалізації "золотого правила" дидактики: використанню методів ілюстрації, демонстрації, якісному

проведенню практичних робіт, організації плідної навчально-дослідної та науково-дослідної роботи.

Інтерактивні методи навчання:

- “прес”-метод, який допомагає студентам навчитися аргументовано і в чіткій формі формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання;
- метод «мікрофон», який вчить лаконічно висловлюватись з приводу певної фахової проблеми;
- дидактична гра як засіб активізації процесу навчання у процесі моделювання цілісної структури професійної діяльності майбутнього фахівця;
- синанон-метод як засіб підготовки до професійної діяльності в системі "людина-людина";
- метод кейсів (case study), метою якого є – поставити студентів у таку ситуацію, коли їм необхідно буде прийняти рішення;
- метод «Коло ідей», метою якого є залучення всіх студентів до обговорення проблеми;
- метод “Ток – шоу”, метою якого є отримання студентами навичок публічного виступу та дискутування;
- метод «Ажурна пилка» вчить студентів працювати «у команді» для опрацювання значної кількості інформації за короткий проміжок часу. Основний принцип цього методу “вчимося – навчаючи”.

При виборі методу навчання завжди звертається увага на певні фактори:

- орієнтація заняття на засвоєння нових знань чи на перевірку і корекцію знань, умінь та навичок. Так, на практичних заняттях, більше орієнтованих на засвоєння нових знань, використовуються бесіди, доповіді студентів з аналізом їх змісту, а практичні заняття, спрямовані на перевірку і корекцію знань, умінь та навичок, передбачають використання вправ, тестових завдань, проведення “термінологічних” диктантів;
- особливості змісту і структури навчального матеріалу. Наприклад, якщо матеріал об’ємний, новий, складний для засвоєння, то використовується лекція, розповідь, опорні конспекти з коментарем викладача. За умови, що матеріал невеликий за обсягом і доступний для самостійного вивчення студентами, обирається підготовка студентами рефератів, метод прес-конференції, обговорення вивченого в групах “Ажурна пилка” і т.п.). Для творчого осмислення теми, розвитку критичного мислення студентів використовується дидактичні ігри;
- обсяг часу, відведеного на засвоєння матеріалу. Там, де обсяг часу обмежений, перевага надається звичайній, а не проблемній лекції, розповіді, а не дискусії, репродуктивним методам, а не дидактичній грі, тому що є ризик не встигнути глибоко і різнобічно висвітлити тему;
- психологічні особливості студентів, рівень загальної підготовленості академічної групи. У групах, де рівень підготовленості не дуже високий, проблемні методи використовуються рідше, ніж у підготовленій групі;
- черговість навчального заняття за розкладом. Модульні контрольні роботи та захист курсових робіт не проводяться на останніх парах, коли студенти втомлені, а увага розконцентрована.

7. Методи контролю.

Для здійснення поточного контролю використовується:

- метод усної перевірки знань: індивідуальне, фронтальне та ущільнене (комбіноване) усне опитування на практичних заняттях;
- метод письмового контролю: письмовий експрес-контроль на практичних заняттях;

- метод графічного контролю: перевірка виконання самостійної роботи (складання схем, органіграм);

- метод тестового контролю: перевірка знань та умінь студентів, здобутих під час роботи на аудиторних заняттях та у процесі самостійної роботи;

- метод самоконтролю, який полягає в усвідомленому регулюванні студентом своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам, зразкам.

Для здійснення модульного контролю використовується:

- метод письмового контролю: виконання модульних контрольних робіт у формі «теоретичні питання, практичні завдання»;

- метод тестового контролю: перевірка знань та умінь студентів з допомогою контролюючих тестів.

Для здійснення підсумкового контролю використовується:

- метод письмового контролю: письмовий екзамен;

- метод тестового контролю: перевірка знань та умінь студентів з допомогою тестів, як частини екзаменаційного білета.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумковий контроль: (залік) проводиться на останньому модульному контролі. Оцінка «зараховано» виставляється, якщо студент набрав 60 або більше балів. У разі невиконання цих вимог студент отримує незадовільну оцінку («не зараховано») і має право на два перескладання: перше – викладачу, друге – комісії, створеній деканом факультету. У випадку успішного перескладання підсумкового контролю студентом, він отримує мінімальну задовільну оцінку (60 – 63 балів – результат E за шкалою ECTS).

Модулі самостійної роботи з дисципліни «Основи наукових досліджень»

Змістовий модуль I.

Підготувати доповідь за однією із запропонованих тем:

1. Охарактеризуйте головні ознаки науки.
2. У чому полягає відмінність між науковим і повсякденним пізнанням?
3. Які ознаки дають підстави стверджувати про глобальну революцію в науці?
4. Основні характеристики науковця.
5. Прокоментуйте найголовніші критерії організації наукової діяльності.

6. З'ясуйте сутність методології та її роль у процесі наукового пізнання.
7. У чому полягають відмінності між традиційною і новітньою методологічними культурами?
8. Які відмінності існують між загальними і спеціальними методами наукових досліджень?
9. Охарактеризуйте пізнавальні особливості загальних методів наукових досліджень.
10. Чим зумовлене застосування спеціальних методів наукових досліджень? У чому полягає їх специфіка?
11. Розкрити сутність діалектичного методу пізнання дійсності.
12. Побудувати логічну схему методів дослідження.
13. Формальна логіка у науковому пізнанні. Поняття про логічний закон. Закони логіки: закон тотожності, його сутність і об'єктивна основа; закон визначеності та однозначності думки; закон суперечності; закон виключеного третього; закон достатньої підстави.
14. Поняття аргументацій, доказу та їх структура.
15. Навести приклади логічних помилок, пов'язаних з порушенням вимог законів логіки.

Змістовий модуль II.

Підготувати доповідь за однією із запропонованих тем:

1. Обґрунтувати актуальність обраної проблеми магістерського дослідження.
2. Виявлення і нагромадження фактів дійсності, їх пояснення та узагальнення.
3. Розробити план своєї магістерської дипломної роботи.
4. Згідно індивідуального завдання розробити інструментарій проведення магістерського дослідження.
5. Сформулювати типові помилки в написанні та оформленні магістерської роботи.

Тематика рефератів для студентів денної та заочної форми навчання:

1. Поняття про науку, її роль у розвитку суспільства.
2. Цілі та задачі наукового дослідження.
3. Експериментальні дослідження.
4. Структура та класифікація науки.
5. Об'єкт і предмет дослідження.
6. Експертний метод дослідження.
7. Наукові дослідження: поняття, види та форми організації.
8. Підготовка наукових кадрів.
9. Основні принципи і прийоми організації наукової праці студентів.
10. Роль і задачі науково-дослідної роботи студентів.
11. Наукові напрямки досліджень в економіці.
12. Об'єкти наукових досліджень та їх класифікація.
13. Гіпотеза та її доказ.
14. Загальнонаукові методи дослідження.
15. Задачі та методи теоретичного дослідження.
16. Науковий експеримент: ціль, задачі, методика проведення.
17. Джерела інформації для наукових досліджень
18. План наукового дослідження
19. Основні відділи бібліотеки.
20. Перспективний план дослідження
21. Форми та методи роботи з книгою.
22. Робочий план дослідження.

23. Форми залучення студентів до навчально-дослідної роботи.
24. Складання конспекту.
25. Архітектоніка наукової роботи (анотація, вступ, теоретична та практична частини, розрахунок ефективності, висновки, тощо).
26. Раціональна організація розумової праці дослідника.
27. Узагальнення, відбір та обробка інформації.
28. Архітектоніка наукової статті.
29. Вибір теми наукового дослідження: фактори, прийоми та засоби.
30. Обробка наукової інформації.
31. Критерії вибору та обґрунтування теми наукового дослідження.

Питання до підсумкового контролю з дисципліни «Основи наукових досліджень»

1. Дайте визначення змісту науки залежно від ролей, які вона виконує в суспільстві. Назвіть процеси науки як діяльності людей.
2. Охарактеризуйте існуючі функції науки.
3. Що на Вашу думку є об'єктом і суб'єктом науки?
4. Дайте визначення науковій діяльності та перелічіть її форми.
5. Опишіть що таке наукознавство. Дайте характеристику її розділам.
6. Поняття характеристика та визначення елементів науки як системи знань (наукова ідея, наукові закони, парадокс, науковий факт, гіпотеза, теорія).
7. Охарактеризуйте складові елементи структури теорії (концепція, принципи, постулат, правило, факт, поняття, терміни, категорії).
8. Виникнення та становлення науки.
9. Класифікація наук, її призначення, мета та способи побудови.
10. Фундаментальні науки, їх характеристика.
11. Прикладні науки та їх значення в підвищенні ефективності народного господарства.
12. Диверсифікація та інтеграція наук як наслідок їх розвитку.
13. Наведіть діючу в Україні класифікацію наук, затверджену Вищою акредитаційною комісією МОН України.
14. Опишіть напрямки наукової інтеграції України у світове співтовариство в умовах глобалізації науки.
15. Охарактеризуйте принципи форми міжнародного наукового співробітництва.
16. Організація науки в Україні.
17. Організаційна побудова академічної науки та роль Національної академії наук України.
18. Охарактеризуйте вузівську та заводську науку в Україні.
19. Охарактеризуйте позавідомчу науку в Україні.
20. Надайте визначення наукової та науково-технічної діяльності.
21. Управління наукою в Україні.
22. Структура науки як системи знань та визначення її окремих елементів, складових частин.
23. Охарактеризуйте суб'єкти науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі.
24. Опишіть форми науково-дослідної роботи.
25. Реалізація системи управління науково-дослідною діяльністю вищого навчального закладу (планування, облік, контроль аналіз, прийняття рішень).
26. Розкрийте суть поняття науково-дослідної роботи студентів.
27. Мета залучення студентів до науково-дослідної роботи студента.
28. Опишіть завдання науково-дослідної роботи студентів.
29. Класифікація форм організації науково-дослідної роботи студентів у вузі.
30. Охарактеризуйте науково-дослідну роботу студентів у навчальному процесі. Опишіть види навчально-дослідної роботи студентів.
31. Роль семінарів у науково-дослідній роботі студентів у вузі.
32. Надайте характеристику видам науково-дослідної роботи студентів, що здійснюються в позанавчальний час.

33. Дипломна робота та виробнича практика як найвищий ступінь участі студента в науково-дослідній роботі.
34. Які використовуються форми заохочення студентської молоді до науково-дослідної роботи, що практикуються у вищих навчальних закладах?
35. Організація роботи студентського наукового гуртка та студентського бюро.
36. Визначте суть роботи проблемної групи та студентської школи лектора.
37. Керівництво науково-дослідною роботою студентів у вузі, її організація та планування.
38. Опишіть зміст і порядок розробки індивідуального плану науково-дослідної роботи студентів.
39. Дайте визначення наукової організації праці та охарактеризуйте її елементи.
40. Охарактеризуйте принципи організації праці.
41. Пишіть особливості творчої праці.
42. Що таке інтелект, захопленість і впевненість науковця?
43. У чому суть готовності до самопожертви і невдоволеності науковця?
44. Чи можливе нормування праці науковців? На яких критеріях це можливо здійснити?
45. Охарактеризуйте суть науково-дослідного процесу.
46. На чому ґрунтується раціональна організація праці?
47. Визначте суть поняття та охарактеризуйте види «мозкової атаки».
48. В чому полягає раціональний трудовий режим дослідника?
49. З чого складається наукова організація робочого місця науковця?
50. Чим вимірюється ефективність наукової праці вченого? Які фактори впливають на цю ефективність?
51. Чи є принципи колективізму та колективності тотожними? Поясніть Вашу думку.
52. Дайте визначення понять «наукове дослідження», «науково-дослідний процес».
53. Що виступає об'єктом і предметом наукового дослідження; як співвідносяться між собою ці поняття?
54. Дайте визначення поняття «фактор» та його вплив на досліджуваний об'єкт.
55. Висвітліть класифікацію об'єктів наукового дослідження.
56. Дайте визначення понять «метод», «методика», «методологія».
57. Розкрийте класифікацію методів наукового дослідження.
58. Охарактеризуйте загально філософські методи пізнання.
59. Розкрийте склад загальних методів досліджень.
60. Дайте характеристику частковим методам.
61. Наведіть приклади застосування методів дослідження, які з них використовує найчастіше при проведенні ваших власних досліджень.
62. Назвіть методи, які входять до складу загальнонаукових?
63. Дайте характеристику варіантів установлення наслідкового зв'язку методами наукової індукції.
64. У чому полягає суть загальнонаукового методу аналогія?
65. Основні групи спеціальних методів в економічних дослідженнях.
66. Спеціальні методи збору інформації в економічних дослідженнях. Значення методів фотографування, види фотографій.
67. Застосування спеціальних методів для обробки зібраної інформації.
68. Розкрийте зміст конкретно-наукових (емпіричних) методів та застосування їх у наукових дослідженнях.
69. Назвіть переваги методу формалізації.
70. Висвітліть класифікацію конкретно-наукових (емпіричних) методів дослідження та їх методичні прийоми.
71. Визначте зміст і застосування органолептичних методичних прийомів у наукових дослідженнях з наведених нижче, і дайте їм обґрунтування
72. Який метод ґрунтується на використанні моделей і на які види вони (моделі) поділяються?
73. Який метод дає змогу дослідити виникнення, формування і розвиток процесів і подій у хронологічному порядку?
74. Назвіть умову при якій гіпотеза перетворюється на наукову теорію.
75. Скільки стадій розвитку має гіпотеза? Охарактеризуйте їх.
76. Охарактеризуйте процес наукового дослідження
77. Висвітліть основні етапи науково дослідного процесу.
78. Дайте характеристику організаційного етапу.
79. Розкрийте сутність дослідного етапу наукового дослідження.
80. Охарактеризуйте етап узагальнення, апробації і реалізації результатів дослідження.

81. Розкрийте зміст поняття «методика дослідження теми».
82. Які основні складові включає в себе структура методики досліджень теми? Дайте їм коротку характеристику.
83. У якій частині методики досліджень теми визначаються об'єкти і методи дослідження?
84. Яким методам необхідно надавати перевагу при виборі методики досліджень?
85. У якій частині методики відображається попереднє узагальнення результатів з досліджуваного питання?
86. Розкрийте зміст розрахунково-аналітичних методичних прийомів і процедур та застосування їх у наукових дослідженнях.
87. Розкрийте інформаційне моделювання (інформаційний образ), його суть і застосування у наукових дослідженнях.
88. Дайте характеристику економіко-математичних методів і застосування їх у наукових дослідженнях.
89. Дайте визначення поняттю «процедура».
90. На які за призначенням у застосуванні прийомів дослідження можна поділити процедури?
91. Визначте зміст науково-дослідних процедур та їх застосування.
92. Поняття та особливості наукового дослідження.
93. Стадії науково-дослідного процесу та їх характеристика.
94. Етапи виконання науково-дослідної роботи.
95. Наукова проблема в економічних дослідженнях.
96. Зв'язок наукової проблеми і теми дослідження в економіці.
97. Визначення гіпотези, її якісна характеристика, види гіпотез.
98. Поняття критерію, основні критерії вибору теми наукового дослідження.
99. Порядок конкретизації та затвердження теми наукового дослідження.
100. Роль бібліотеки в роботі дослідника.
101. Види літературних джерел економічної інформації, застосовуваних в наукових дослідженнях.
102. Складання власної картотеки студента в процесі роботи з літературними джерелами.
103. Значення процесу створення і перетворення нової інформації на дослідній і завершальній стадіях науково-дослідного процесу.
104. Зміст і роль апробації як завершальної стадії науково-дослідного процесу.
105. Поняття та критерії ефективності інформації у науковому дослідженні.
106. Класифікація інформації.
107. Роль інформації на етапах науково-дослідної роботи. Функції інформації.
108. Джерела інформації та їх класифікація.
109. Вимоги до організації збору практичної інформації на підприємствах (організація).
110. Поняття об'єкту обстеження та його характеристика.
111. Вибірковий метод обстеження та його характеристика. Суть кількісної та якісної репрезентативності об'єктів обстеження.
112. Основні способи відбору одиниць з генеральної сукупності.
113. Показник та його основні ознаки. Основні види показників та їх характеристика.
114. Особливості збирання показників з різних джерел інформації. Принципи збирання матеріалів наукового дослідження.
115. Організація збору інформації з практичної діяльності підприємства (організація).
116. Форми документального оформлення зібраної інформації.
117. Стадії обробки інформації та їх характеристика.
118. Сутність АСУ обробки інформації на ЕОМ. Етапи обробки інформації.
119. Сутність економічного аналізу у науково-дослідному процесі. Раціональна організація аналітичної роботи та її характеристика.
120. Організаційні етапи здійснення економічного аналізу.
121. Господарські резерви в економічному аналізі та їх характеристика.
122. Систематизація результатів наукового дослідження.
123. Структура звіту з науково-дослідної роботи.
124. Значення цифрового і ілюстративного матеріалу у звіті з науково-дослідної роботи.
125. Вимоги до подання формул, таблиць, ілюстрацій.
126. Нумерація цифрового та ілюстративного матеріалу.
127. Послідовність розміщення літературних джерел у переліку використаної літератури.

128. Елементи бібліографічного опису літератури в процесі науково-дослідної роботи.
129. Оформлення посилань на використані літературні та інформаційні джерела в звіті про науково-дослідну роботу.
130. Застосування комп'ютерної техніки в процесі впровадження результатів наукових досліджень.
131. Ефект і ефективність в наукових дослідженнях. Види ефективності наукових досліджень.
132. Впровадження результатів науково-дослідної роботи в народне господарство. Оформлення акту здавання-приймання науково-дослідної роботи.

Перелік навчально-наочних посібників та технічних засобів навчання

№ п/п	Назва	Кіл-ть
1	Проектор	1
2	Телевізор	2
3	Презентації з тем лекцій: 1. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження 2. Рівні та методи наукового дослідження 3. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику	3
4	1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2002. – 480 с. 2. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища школа, 1997. 3. Британ В.Т. Організація вузівської науки. – К., 1992. 4. Вачевський М. Основи наукової інформації. Для студентів вузів.-Дрогобич, 1995. 5. Гуревичов М. Державне регулювання науки // Економіка України.-2001.-№10. 6. Збір і обробка матеріалів дослідження: Лекція / --- ф 7. С чя Під ред. Даниленко О.А. – Львів: ЛКА, 1997.	